Rebeka, žena pro Izáka

Původ materiálu
Jana Hofmanová
Pořadí v lekci
13

Téma

Odvážná důvěra

Cíle

- Děti uslyší příběh o tom, jak se Rebeka připojila k Božímu lidu.
- Děti pochopí, že v příběhu je významné spoléhání na Boží vůli a odhodlání jít podle ní.
- Děti se zamyslí nad tím, co je zdárná cesta a jak souvisí s odvahou a důvěrou.

13.1 Pro učitele

Biblický text: Gn 24,1–67

13.1.1 Poznámky k textu

- *Přísaha:* Slavnostní slib, který je jaksi garantován (tzn. při nedodržení má přijít trest na slibujícího, na jeho rodinu, na něco jemu vzácného…); Izraelci směli přísahat jen při Hospodinu (tzn. že Hospodin je svědkem i pomocníkem daného slibu a svévolné porušení přísahy je urážkou Boha, znevážením jeho jména); Mt 5,33: Ježíš se proti přísaze vymezuje, zřejmě však spíše než proti instituci přísahy jako takové, proti nerozvážným slibům (zaštiťovaným Božím jménem) a s důrazem na to, že křesťan má být pravdivý pořád, i bez přísahy.
- *Polož ruku na můj klín:* Různé výklady tohoto symbolického gesta: přísaha daná všemu Abrahamovu potomstvu (Novotný); vyjádření toho, že v případě nedodržení by přísahajícího samotného stihla neplodnost nebo pomsta na jeho potomstvu (poznámky v ČEP); přísaha na místě, kde je obřízka tj. znamení Hospodinovy smlouvy a moci (Nico ter Linden).
- *Budoucnost se nevyřeší návratem:* Abraham byl povolán vyjít ze svého rodiště, spolehnout se, že Hospodin půjde s ním a že mu dá potomstvo a zemi, proto se ani Izák nemá vracet; vrátit se nepřipadá v úvahu, to není cesta víry vstříc Božímu požehnání.

- *Hledání nevěsty:* V SZ je opakovaně problematizován sňatek s cizinci, protože se jím zvyšuje riziko odpadnutí od Hospodina; stařec Abraham je věrný Hospodinu tím, že nechává hledat vhodnou manželku pro Izáka, která nebude pohanka — je důležité, aby nevěsta šla s Izákem po Hospodinových cestách.
- *Hospodinův posel půjde před služebníkem Abrahamovým* a opakovaná zmínka, že *Hospodin dopřává cestě zdar* — Bůh se postará, aby byla povolána a přivedena dobrá nevěsta, je to jeho vůle, ale je k tomu také třeba lidského hledání, slov a rozhodování.
- *Modlitba za znamení:* Praktika obvyklejší spíše pro pohanské kulty, ale i na jiných místech v SZ najdeme různá orákula a doptávání se na Boží vůli; je nápadné, kolikrát se tu popis znamení opakuje (1. služebník prosí, aby přišla dívka atd. 2. přijde dívka atd. 3. služebník vypráví, jak prosil, aby přišla… 4. služebník vypráví, jak přišla atd.) — asi tzn. nestalo se to jen náhodou, ale přesně tak, aby to bylo znamení — Boží vůle je nepochybná.
- *Rebeka:* dcera Izákova bratrance Betúela, sestra Lábanova, později matka dvojčat Jákoba a Ezaua.
- *Místo setkání služebníka s Rebekou:* Aramské dvojříčí zřejmě leželo na horním toku Eufratu a Tigridu; město Nachur je doloženo i mimobiblicky; studna byla centrem společenského života v zemích, kde je voda vzácná a také byla příhodným místem pro setkání s dívkou či ženou, protože obstarávání vody pro domácnost byla ženská práce.
- *Rozhodnutí:* Poté co služebník předestře Boží požehnání v Abrahamově životě a Boží vůli, přichází výzva: „A teď mi povězte, chcete-li mému pánu prokázat milosrdenství a věrnost. Ne-li, povězte mi a já se obrátím napravo nebo nalevo.“ (v. 49); je tu příležitost Boží vůli přitakat nebo ne; hostitelé mají sami rozhodnout o své (resp. Rebečině) budoucnosti; Rebečino „půjdu“ je odhodlání podobné Abrahamovu vyjití z Uru Kaldejského (Gn 12).
- *Zásnuby:* Zřejmě podle obvyklého zvyku nevěsta (i rodina) dostává zásnubní dary; šperky měly v těchto kulturách původně snad význam ochranných amuletů; bývalo zvykem, že po zásnubách dívka ještě nějaký čas zůstávala u rodiny, aby se připravila na svatbu, Rebeka je však ochotná jít hned a s požehnáním rodiny odchází.
- Setkání Rebeky s Izákem — u „Studnice Živého, který mě vidí,“ když Izák vyšel na pole, pravděpodobně dotazovat se Hospodina; Izák se v Rebece setkává s útěchou.

13.1.2 Úskalí

Z příběhu nelze vyvozovat obecně platné ponaučení. Důraz na Rebečino odhodlání odejít nesmí sklouznout k tvrzení, že je dobré vždy každému věřit, zvát ho do domu nebo s ním jít, kam nás povede. Zároveň bychom ale měli předejít i nešikovné situaci: „Rebeka sice ano, ale my radši ne.“ Je možné třeba říci, že takové rozhodnutí nebylo nic samozřejmého, že to mohlo být pěkně nebezpečné atd… ale že to bylo celé v dobré Boží péči.

- Téma „námluv“ a zvláště tento způsob vzdálený naší dnešní praxi, může dětem znít natolik cize, že se k němu budou těžko vztahovat jinak než jako k pohádce. Bude proto dobré občas upozornit, že něco podobného známe (třeba z jiné, bližší situace), nebo že se nás příběh také nějak týká.
- Podivné chování v případě přísahy a služebníkovy prosby o znamení jsou těžko srozumitelné. Bude lépe (zvlášť v případě menších dětí) nezabíhat dlouze do detailů a nestrhávat k nim pozornost vysvětlováním nevysvětlitelného.
- Je třeba vyhnout se zjednodušení ve stylu: pomodlíme se a Bůh to zařídí, Bůh nám ukáže atd. Modlitba není takovýto automat, spíše zápas, způsob jakým se sami Boží vůli otevíráme a učíme se na ni spoléhat.

13.1.3 Odkazy

Hájek, Viktor — Hájek, Miloslav: *Biblická dějeprava.* Praha: Kalich, 1990.

Ridzoňová, Lenka — Turecká, Jana — Macek, Ondřej: *O lidech, cestách, Pánu Bohu a jedné mluvící oslici.* Praha: SR ČCE, 2014. *(Str. 12 a 125 — vhodné krátké vyprávění pro nejmenší i s ilustrací.)*

Výklady ke Starému zákonu. Praha: Kalich v Evangelickém nakl., 1991.

Odkazy na pracovní listy, starší přípravky, obrázky a další materiály najdete pod příslušnou kapitolou (13.1.3) na adrese http://goo.gl/XPCKXK.

13.2 Pro děti

13.2.1 Předškolní a mladší školní děti

Alternativní velmi stručná vyprávění pro nejmenší děti — viz Odkazy.

Vyprávění s otázkami a obrázky

(Můžeme dopředu na stůl připravit misku s vodou jako studnu.)

Elíezer se posadil na prašnou zem. Byl to pořádný mužský, ale zrovna teď moc silně nevypadal — byl celý špinavý a zesláblý cestou. Unaveně se opřel o studnu a zhluboka si povzdechl: „Jak mám vědět, kde ji najít? Takový těžký úkol…“ *(Postavičku, nebo obrázek Eliezera posadíme ke studni.)*

Chvíli seděl a potichu přemýšlel *(ztišíme se)*: „Kolem domu mého pána jsou města i vesnice a v nich je plno krásných holek. Proč musím cestovat až sem, abych nějakou našel? Zrovna

tuhle jsem u nás potkal dívku s krásnýma černýma očima! Moc jí to slušelo… smála se, že ji slyšeli ve stanech široko daleko! Anebo třeba Áda z domu Efróna chetejského, která chodívala kolem pro vodu… taková milá holka. To by byly nevěsty! Ale Abrahamovi nejsou dost dobré… posílá mě, abych pro jeho syna Izáka našel nevěstu až tady, daleko, v zemi, kterou jsme dávno opustili. Kde já mám takovou nevěstu hledat? A jak ji mám poznat? Podle čeho mám Izákovi vybrat ženu?“

(Co myslíte, jaká by měla být ta pravá nevěsta? Co je nejdůležitější? Kde ji hledat? Necháme děti říkat nápady, opakujeme jejich nápady, můžeme je někam poznamenat. Nehodnotíme.)

Elíezer odpočíval a s ním celá jeho výprava. Deset velbloudů, kteří celý den nesli náklad jídla, přikrývek a darů, teď líně přežvykovalo a pospávalo.

Elíezer si vzpomněl, jak z této země před mnoha a mnoha lety odcházeli: „Panečku, to byl tenkrát náklad! Velbloudi nesli všechno, co Abraham a jeho rodina měli, všechny stany, přikrývky, oděvy, jídlo… ovce se pletly pod nohy a bečely. No zmatek! A nejhorší bylo, že nikdo tenkrát nevěděl, kam se vlastně jde. Jen si to představte! Abraham prohlásil, že věří svému Bohu Hospodinu, a že s ním půjde třeba i do neznáma. A tak se šlo. To byla pěkně těžká chvíle. Netušili jsme, jak to dopadne…“

(Jak asi je člověku, když odchází z místa, kde je zvyklý žít? [Má strach / je smutný / nejistý / má sevřený žaludek / neví, co ho potká, jestli ještě někdy uvidí rodinu…] Už jste to někdy zažili nebo viděli? [Uprchlíci.] Co takového člověka může potkat?)

A přesto tehdy Abraham vyrazil. To byla pořádná odvaha a víra! Dneska už i Elíezer ví, že to tak bylo dobře. Bůh je opravdu provází, dal Abrahamovi syna Izáka, mnohokrát už je zachránil před nepřáteli, daří se jim docela dobře… Ale tenkrát před lety se Elíezer opravdu bál; říkal si, jestli raději nemá zůstat doma. A vida, už je tu zpátky! A zrovna tady hledá nevěstu pro Izáka!

Najednou se z dálky ozval hluk a smích. Byly to ženy z nedalekého města. Sluníčko už tolik nepálilo, byl pěkný večer, a tak se vypravily ke studni načerpat vodu. Na ramenou nesou džbány, vesele něco drmolí, ale zatím jsou daleko a vypadají jako maličké figurky… *(Můžeme postavit ženské postavičky do dálky.)*

Elíezer si znovu povzdechl. „Hospodine, ty ses o nás vždy dobře postaral, prosím, buď i teď milosrdný a pomoz mně i mému pánovi… Dej ať dobře poznám, jestli jsi tu dívku, kterou oslovím, vybral pro Izáka. Dej mi znamení. Třeba tak, že když ji požádám, aby mi dala napít ze svého džbánu, ať řekne: Jen pij a tvým velbloudům dám také napít.“

Ještě, když se Elíezer modlil, přišla ke studni krásná mladá dívka se džbánem na rameni. Jmenovala se Rebeka.

(Přidáme ke studni postavu Rebeky.)

Elíezer ji požádal: „Dáš mi, prosím, napít ze svého džbánu?“

Rebeka vzala svůj plný džbán, usmála se na Elíezera a odpověděla mu: „Jen se napij, můj pane.“ A když se Abrahamův služebník napil, dodala: „načerpám i tvým velbloudům.“ Hned začala nosit vodu a vylévat ji do napajedla.

Elíezer ji chvíli pozoroval a přemýšlel, jestli Hospodinu dobře rozumí… Ano, určitě je to tak! Tuhle dívku mu Bůh pomohl vybrat. To bude nevěsta pro Izáka! Elíezer ji předal dárky, které s sebou pro nevěstu vezl, zlaté kroužky do nosu a zlaté náramky, a vypravil se spolu s ní k její rodině.

Jestlipak víte, kde Rebeka bydlela? To bylo překvapení, když Rebeka zavedla Elíezera do domu Abrahamova bratra!

(Přidáme „na scénu“obrázek domu; přesuneme k němu Rebeku a Izáka.)

Elíezer padl na kolena: „Děkuji Ti Hospodine, že jsi mě na této cestě tak dobře provázel a dovedl až sem!“ Pak se posadil a vyprávěl, jak se daří Abrahamovi, jak teď shání ženu pro syna Izáka, i o tom, jak to bylo u studny: že Bůh vyslyšel jeho prosbu a ukázal mu Rebeku jako tu pravou nevěstu.

Nakonec řekl: „A teď mi povězte, chcete dát Rebeku Izákovi za ženu?“ Na chvilku zavládlo u stolu ticho. Nebylo to snadné rozhodování. Jen si to představte, přijde cizinec a chce vaší sestru odvést do ciziny! *(Co by vás přesvědčilo, abyste ji pustili?)*

Rebečina rodina vše vyslechla a nakonec řekli: „Věříme Ti, že je to Boží vůle, a že Bůh provází Abrahama a Izáka. Ať se tedy Rebeka stane Izákovou ženou.“ Prostě se spolehli, že to je dobrá Boží cesta. Byli to vlastně zásnuby, a tak všichni společně hodovali a měli radost.

Jenže… ráno Elíezer začal chystat své velbloudy na zpáteční cestu. Zdálo se, že vše je vyřízeno, a tak si chtěl pospíšit zpět. Naložil jídlo na zpáteční cestu, složil přikrývky a začal se shánět po Rebece… A to tedy nebylo zvykem. Nevěsta by měla ještě zůstat nějaký čas u rodiny, připravit se, rozloučit se. Maminka pláče, bratr Lában připomíná, že je třeba připravit šaty, naučit nevěstu, jak se postarat o domácnost a rodinu… Mají o Rebeku strach, copak jí mohou pustit samotnou tak narychlo? Co ona tomu řekne? „Rebeko, co ty na to? Půjdeš s tím mužem?“ *(Chvilka napětí.)* Rebeka zvedla hlavu a tiše, ale docela rozhodně odpověděla: „Půjdu.“

Na chvilku všichni nevěřícně ztichli a koukali na Rebeku. Jako první se vzpamatoval její bratr Lában a vybídl ostatní: „Tak honem, chystat!“

A začal veliký shon a loučení. Elíezer si vzpomněl: je to přesně jako tenkrát před lety. Stejný shon, stejný náklad. A taky stejná odvaha! Vždyť Rebeka taky vůbec neví, kam jde, a přece věří Hospodinovu rozhodnutí. Je to odvážná důvěra!

Teprve teď už tomu Elíezer rozumí: Tak proto chtěl Abraham nevěstu až odsud! Nechtěl Izáka poslat zpátky tam, kde neznají Hospodina, ani mu nechtěl vybrat za ženu nějakou pohanku od vedle, která je spokojená se svými bůžky a nezná Hospodina. Chtěl pro svého syna takovou ženu, která opustí třeba i své zvyky a tradice a s Izákem odvážně půjde za Hospodinem! Tahle odvážná Rebeka je pro Hospodina i pro Izáka ta pravá!

Různé aktivity

- *Rebeka s pohyblivou rukou:* Vytiskněte obrázky Rebeky u studny (viz Internetové odkazy). Obrázek děti vybarví, vystřihnou ruku a připevní patentkou tak, že bude pohyblivá. Zvládnou to i předškoláci.

  Pomůcky: Nůžky, vytištěné obrázky, patentka pro každé dítě.

- *Studna, u které se služebník setkal s Rebekou:* Připravte pro každé dítě vhodnou nádobku (do které pak budou moci ukládat tužky, nebo gumičky do vlasů, bonbony atp). Nechte děti nádobu oblepit papírem a pomalovat jako studnu. Lehké kelímky a ruličky je lépe podlepit zespodu tužším papírem nebo zatížit dno, aby se nepřeklápěly. („povrchovou úpravu“ lze vymyslet i jinou — obalit krepovým papírem, látkou, lepit kuličky z papíru jako kamení, oblepit větvičkami nebo dřevěnými špachtlemi, obmotat režným provázkem… Můžete z papíru nebo víček vyrobit i vědra na provázku; záleží na množství času, věku a schopnostech dětí.) Inspirace a šablona pro studnu viz odkazy.

  Pomůcky: Vhodné nádobky např. umyté skleničky od přesnídávek, ruličky od toaletního papíru, kelímky od jogurtů atp., nůžky, oboustrannou pásku nebo lepidlo, které drží na skle, papíry, fixy nebo jiné vhodné barvy, případně klacíky, špejle, provázky, látky.

- *Šperky pro Rebeku:* Nasypeme do misky směs barevných korálků a dětem rozdáme navlékací materiál. Postupně každý říká, co má rád na svých blízkých: mamince/tatínkovi/sourozenci/babičce/kamarádovi, nebo co by jim přál; když to řekne, vybere si korálek, který „se mu líbí/který by jim dal“ a navlékne ho. Opakujeme buď dokud není navlečený celý náramek, nebo uděláme jen pár kol podle chuti dětí a pak je necháme náramek dokončit i bez povídání. Děti dají náramek někomu z těch, na které při

navlékání mysleli.

Pomůcky: Navlékací materiál např. kůže/gumička/provázek, korálky v dostatečném množství s dostatečně vekou dírkou.

13.2.2 Starší školní děti

Seznamovací agentura

Nejprve vyzveme děti, ať si uvědomí, kdo je Izák (co o něm ví, z jaké je rodiny, kde žije, co dělá, co potřebuje, co ho může v životě potkat; připomeneme tak Abrahamův příběh…). Ať každý (nebo ve skupince) připraví krátký popis (inzerát, dopis, portrét, popis…) vhodné nevěsty pro Izáka.

Zprostředkujte dětem biblický příběh: vzhledem k jeho délce bude lépe většinu převyprávět (viz např. *Biblická dějeprava*), nebo přečíst společně jen v.29–67 (text lze rozdělit mezi dvě skupiny dětí a zadat každé jen půlku 29–52, 52–67, aby si pak navzájem sdělily, co se dozvěděly).

Jak byste podle biblického textu představili Rebeku? Odpovídá vašim představám? *(Zkuste projít původní představy dětí — shodují se s popisem Rebeky? Nechte děti mluvit, kde ano, kde ne, jestli to v příběhu „vidí.“)*

Proč si služebník myslí, že je Rebeka ta pravá? *(Děti asi popíšou „znamení“ — upozorněte je ale na to, co je za tím: Služebník prosil o rozpoznání, modlil se, spoléhá tedy, že Hospodin ho dobře dovede — někdy když se modlíme, nebo se někomu svěříme, je to často, jako bychom události a lidi kolem lépe viděli. Rebeka se vyznačuje tím, že její rozhodování a odpovědi jdou — ve služebníkových i našich očích — dohromady s Božím směřováním; přijímá služebníka a spolehne se také na Boží vůli.)*

Všimli jste si, jak služebník často děkuje, že ho Hospodin dobře vede a dopřává jeho cestě zdaru (v.56). Podařilo se mu splnit úkol — a podle něj je to proto, že s ním je Hospodin.

Ale co když se nedaří? Co když cesta špatně dopadne? Co když se lidé hádají? Co když je někdo sám? Znamená to, že s námi Bůh zrovna není, že nám to nepřeje? Jak tomu rozumíme: co je zdárná cesta? *(Nechte děti přemýšlet o konkrétních zdarech a nezdarech, třeba i přiznat jejich pochyby — nebagatelizujte je, ani nepopírejte, s pochopením vyslechněte. Teprve pak zdůrazněte význam důvěry.)*

(Služebník vyjadřuje vděčnost za to, když se daří. Když něco děláme, někam jdeme, s někým se přátelíme atd., nikdy nevíme dopředu, co se stane. Ale víra je důvěra, že Bůh nám přeje

zdar a že nám je nablízku vždycky. Zdárná cesta je taková, na které můžeme s odvahou jít a buď děkovat jako ten služebník, nebo i prosit [jako možná Rebeka] — taková, na které víme, že nejsme sami, ať se děje cokoli a dopadá to jakkoli.)

13.2.3 Přesah

Rembrandt van Rijn: *Izák a Rebeka* (autoportrét s ženou, známý spíše pod názvem *Židovská nevěsta*)

13.3 Liturgie

13.3.1 Písně

Moudrost mi, Pane, dávej (Svítá 189); *To já ó Pane můj* (Svítá 331); *Všichni, kdo skládají* (BTS 10); *Dej odvahu včas slyšet* (EZ 673); *Jednou budem dál* (Svítá 120)

13.3.2 Biblický text k zapamatování

Dám ti prozíravost, ukážu ti cestu, kterou půjdeš, budu ti radit, spočine na tobě mé oko.
(Ž 32,8)

13.3.3 Rituál

Ke společnému zpěvu nebo volání: *Dál přece nejdeme sami* (Svítá 39).

13.3.4 Okénko do bohoslužeb

Přineste si s sebou kopretinu (nebo třeba ukažte prstýnek v krabičce na prstýnky) a začněte si s ní hrát: „Má mě rád(a), nemá mě rád(a), má mě rád(a) atd… Jak se to vlastně pozná? Jak se najde správná nevěsta/ženich? Kde hledat? (Můžete nechat promluvit děti.) Ptali jste se někdy rodičů, nebo někoho, jak si našel nevěstu/ženicha?

(Bratři a sestry, vzpomínáte si, jak jste se seznámili vy nebo vaši rodiče?)

Děti si dnes při svých bohoslužbách poví, jak se jedna taková nevěsta hledala kdysi dávno v Božím lidu a co při tom bylo nejdůležitější. Abraham už se rozhlíží, kdo by se tak nejlépe hodil pro jeho syna Izáka, tak prosím běžte zjistit, jak to shánění dopadne…“

13.3.5 Modlitba

Náš Pane a Bože, děkujeme ti, že jsi s námi na všech cestách: v kostele i doma, venku i ve škole, když máme radost i když jsme smutní. Prosíme, ať to vždycky víme. Slyš nás, kdykoli se

k tobě modlíme. Dej, ať jsme odvážní jako Rebeka a ať jdeme správnými cestami, jako služebníci, kteří ti věří. Amen.

Odkaz na pracovní list

11 Izák a Rebeka

11 Izák a Rebeka - st

Cílová skupina

Předškolní

Školní

Starší školní

Katechetické cykly

Dál přece nejdeme sami I (Od stvoření k Josefovi + Od Mojžíše k Rút)

Biblický odkaz (kat)

Genesis 24,1–67